

Povzetek v slovenščini iz knjige »Möbelrestauration Selbstgemacht« avtorja George-a Buchanan, 1995, str. 220-242

1 Lužila

Les je pri pohištvu, starejšem od 60 let, pogosto temnejši kot sveže razrezan les. Ta lastnost lesa je pogojena z njegovo starostjo in se pojavlja pri večini vrst lesa. Potemnelost se ne pojavi le v vrhnjih slojih, temveč sega globoko v les in mu da značilen sijaj. Podoben učinek lahko dosežemo z luženjem lesa, a moramo biti previdni. Velika količina lužila lahko les neenakomerno potemni, saj mehka čelni in rani les vpijeta več lužila kot trši deli. Pri nanašanju lužila se v površini lesa ustvari pigmentni sloj, ki najprej zavre, nato pa uniči lastnost lesa, da odbija svetlobo. Rezultat je pri neprevidnem nanašanju lužila popačen videz lesa, pri pravilnem pa privlačen potemnel videz.

Z nanosi neškodljivih kemičnih lužil lahko dosežemo zelo dobre rezultate. Površine, ki jih nameravamo lužiti, morajo biti očiščene in razmaščene. Zbrušene površine ne smejo biti tako gladke, da bi odbijale lužilo. Skrbno odstranimo poškodovana mesta in jih z brusnim papirjem previdno zbrusimo. Kadar nanašamo vodna lužila, moramo površino sprati z vodo in jo, ko se posuši, obdelati z brusnim papirjem (zrnatost vsaj 180). Prah odpihnemo, da se lesne pore ne zamašijo.

Nanašanje lužila

Lužila lahko nanašamo z vpojnim blagom, čopičem ali gobo. Lužilo nanesemo v smeri vlaken in ga, preden se posuši, v smeri vlaken obrišemo. Večina obdeluje ravne površine v smeri vlaken in pusti rob moker. Če obdelujemo površino mize po celotni širini in delamo od zadaj naprej, se nanos lužila delno posuši in pusti za seboj grde madeže, ki jih je težko odstranimo. Mokri rob naj bo ozek, lužilo nanašajmo v progah vzdolž vlaken. Izpuščena mesta lahko popravimo s tankim čopičem.

Fiksacija lužila

Kadar uporabljamo oljna ali naftalinska lužila, jih moramo najprej fiksirati, da ne bi pronicala v firnež. S čopičem nanesemo na luženo površino tanko plast šelaka, da dosežemo stabilno podlago za firnež. Neznatno pronicanje lužila v firnež se lahko pojavi tudi pri uporabi alkoholnih lužil, ki jih premažemo s šelakom. V tem primeru površino ponovno tanko premažemo s firnežem in pustimo, da se posuši; tako dobimo dobro podlago za šelak. Debelejši nanosi firneža so slaba podlaga za šelak, ki rad razpoka. Fiksirana mesta preprosto obrusimo z brusnim papirjem.

2 Vrste lužil

Kemična lužila

Kemična lužila reagirajo s kemičnimi sestavinami v lesu in mu spremenijo barvo. Ker so ta lužila vodotopna, dvignejo lesna vlakna, zato moramo površino pred luženjem sprati z vodo, jo posušiti in jo z brusnim papirjem zbrusiti.

Pri ravnanju s kemičnimi lužili moramo biti previdni, saj so nevarna za otroke, pri nanašanju pa moramo nositi zaščitne rokavice.

Vsako lužilo najprej preizkusimo na kosu odpadnega lesa, saj se lahko ista vrsta lesa pri uporabi istega lužila različno obarva.

Kalijev dikromat

Kalijev dikromat je strupen in draži kožo, zato ga je potrebno ob stiku takoj sprati. Luženje s kalijevim dikromatom je dolgotrajno, a preprosto in obstojno. Uporablja se za luženje hrastovine in mahagonija, ki ga obarva temno rjavo. Reagira s taninsko kislino v lesu. Pred luženjem lahko vrste lesa, ki je naravno ne vsebujejo, obdelamo s svežo taninsko kislino. Kot večina lužil tudi kalijev dikromat izhlapeva na direktni sončni svetlobi.

Železov sulfat

Če v vodi raztopimo kristale železovega sulfata (zelene galice) in raztopino nanesemo na orehovino ali hrastovino, se bo ta obarvala sivo, prav tako javorovina. Pravo koncentracijo raztopine je težko določiti. Kot pri kalijevem dikromatu je tudi pri železovem sulfatu pri večini vrst lesa mogoče luženje po nanosu taninske kisline na lesove, ki je naravno ne vsebujejo.

Taninska kislina

Taninsko kislino skladiščimo v plastičnih posodah, saj ne sme priti v stik s kovino. Za nanašanje uporabljamo čopič, blago ali gobo iz umetnih materialov. Pred nanosom moramo z voskom zaščiti glavice žebeljev in odstraniti druge kovinske dele, saj se bo sicer področje okoli kovine obarvalo črno.

Kadar s taninsko kislino obdelamo lesove, ki je naravno sicer ne vsebujejo, jih lahko nato normalno obdelamo s kalijevim dikromatom ali železovim sulfatom. Starejše mešanice taninske kisline lahko les obarvajo temneje, zato je pomembno, da vedno uporabimo svežo mešanico.

Kalijev permanganat

Kalijev permanganat so za luženje uporabljali predvsem v viktorijanskih časih. Na sončni svetlobi je hlapljiv. S kalijevim permanganatom luženo borovo pohištvo je bogate in sveže rjave barve, z njim pa lahko poživimo tudi po naravni poti zbledele kose pohištva.

Kristale kalijevega permanganata raztopimo v vodi, ki jo nato nanesemo s čopičem ali gobo. Presežek lužila čisto obrišemo s krpo. Če je bilo pohištvo očiščeno ali beljeno z oksalno kislino, ga moramo pred luženjem s kalijevim permanganatom nevtralizirati, da kislina ne pronica v lužilo in izniči obarvanje. Nevtralizacijo opravimo z natrijevim karbonatom.

Oljna lužila

Oljna lužila so v olju topna barvila, ki jih raztopimo v naftalinu ali drugem olju. Les lepo obarvajo, imajo dobro prekrivno zmožnost, njihovo moč in globino vpijanja je lahko kontrolirati. Lahko jih namešamo za točno določen odtenek oziroma barvni ton. Še posebej lepi so svetlejši odtenki; temnejši so na svetlem lesu videti lisasti. Pred nanašanjem firneža moramo les, ki smo ga lužili z oljnimi lužili, fiksirati s tanko plastjo šelaka.

Vodna lužila

Vodna lužila dvignejo lesna vlakna in naredijo površino lesa hrapavo, kar je še posebej moteče pri finejših delih pohištva. Pred luženjem površino navlažimo in jo z brusnim papirjem zgladimo. Če lužilo vsebuje voskasto prevleko, je dobro, da ga prekrijemo z dvema nanosoma prozornega šelaka ali s plastjo razredčenega firneža. Vodna lužila se bolje vpijajo, če jim dodamo kanček amonijaka.

Alkoholna lužila

Anilin alkoholna lužila zelo hitro primejo in se posušijo ter ne dvigajo lesnih vlaken. Na večje površine jih zaradi hitrega sušenja težko nanesemo enakomerno. Na voljo so v različnih barvnih tonih in so v obliki razredčenih raztopin zelo uporabna za rahle spremembe barvnih tonov. Ker se zelo hitro sušijo, so ta lužila idealna za nanose z brizgalno pištolo. Pohištvo lahko na takšen način zelo hitro obarvamo.

3 Kako dati novemu pohištvu videz starega

- A) Najprej preverimo, če ne bi bilo ugodneje, če bi pohištvo dimili.
- B) Nato ugotovimo barvni ton pohištva in odstopenja. Novo pohištvo je vedno svetlejše kot staro, ki ga je potrebno beliti. Z luženjem lahko pohištvo le potemnimo, ne pa tudi posvetlimo.
- C) Preverimo, če ima novi les rdeče ali oranžne lise. Z brizgalno pištolo poiščemo pravi odtenek.
- D) Ko je pohištvo ustrezne barve, zmešamo lužilo za želeno nianso. Tako bomo barvo površine izenačili. Za niansiranje so primerna alkoholna, oljna in vodna lužila.

želena barva les pred luženjem	rumena	zelena/ rjava	rjava	rjava/ rdeča	rdeča	siva	črna
rumen		rjavo lužilo (kemično), dodatna obdelava z razredčenim alkoholnim lužilom	rjavo lužilo (kemično)	rjavo kemično lužilo, niansiranje z rdečim oljnim ali alkoholnim lužilom	rdeče lužilo	po potrebi obdelava s taninsko kislino, nato z železovim sulfatom	črno alkoholno lužilo, črn šelak
zelen/rjav	dvokomponentno belilo, razredčeno rumeno lužilo		razredčeno alkoholno lužilo	oranžno ali rjavo alkoholno lužilo, nato obdelava z razredčenim rdečim lužilom	rdeče lužilo	belilo na podlagi oksalne kisline, nato modro alkoholno lužilo	
rjav	dvokomponentno belilo, po potrebi rumeno lužilo	zeleno lužilo, po potrebi beljenje z oksalno kislino		rahlo rdeče lužilo	rdeče lužilo	belilo na podlagi oksalne kisline, nato modro alkoholno lužilo	
rjav/rdeč	dvokomponentno belilo, po potrebi rumeno lužilo	dvokomponentno belilo, potem zeleno alkoholno lužilo	redko zeleno alkoholno lužilo		po potrebi beljenje, rdeče lužilo	oksalna kislina ali dvokomponentno belilo, nato modro/črno alkoholno lužilo	
rdeč	dvokomponentno belilo, rumeno lužilo	zeleno alkoholno lužilo	beljenje s šibko oksalno kislino, zeleno/rjavo lužilo	modro ali zeleno lužilo, po potrebi beljenje		dvokomponentno belilo, rjavo/modro lužilo	
črn	dvokomponentno belilo, rumeno lužilo	dvokomponentno belilo, zeleno/rjavo lužilo	dvokomponentno belilo, rjavo lužilo	dvokomponentno belilo, rjavo/rdeče lužilo	dvokomponentno belilo, rdeče lužilo	oksalna kislina ali gospodinjsko belilo	

4 Luženje prevlečenega pohištva

Pohištvo je najpogosteje prevlečeno z voskom, pa tudi z umazanijo in maščobo. Šelakovo prevleko najlažje odstranimo z jekleno volno, ki smo jo namočili v terpentinu, nato pa pohištvo operemo z vodo in milom. Lak in firnež odstranimo z milnico in jekleno volno. V obeh primerih je priporočljivo, da se pohištvo prej posuši. Suho površino zdrgnemo s fino jekleno volno, še posebej se posvetimo kotom. Z vlažno krpo obrišemo in pustimo, da se posuši.

Luženje na šelak

Ustrezno količino alkoholnega lužila razredčimo z 20 % vode. Voda deluje kot inhibitor, da se lužilo ne vpije prehitro in pregloboko. S krpo lužilo počasi obrišemo v smeri vlaken. Pustimo, da se posuši, preden nanesemo novo plast šelaka.

Luženje na lak ali firnež

Izberemo primerno oljno lužilo ter mu dodamo enako količino firneža ali terpentina. Temeljito pretresemo in lužilo nanesemo s čopičem ali krpo. Suho površino zbrusimo z brusnim papirjem in nanesemo novo plast laka ali firneža.

5 Poliranje pohištva

Novo pohištvo

Če so med pohištvom novejši deli ali osi, ki niso enako obrabljeni kot starejši, moramo biti pazljivi na razlike v barvi. Novejše moramo niansirati, da ustrezajo starejšim. Vprašanje je predvsem, ali bo izbran ton oz. niansa pristajala celotnemu kosu pohištva in njegovemu starejšemu delu. Zelo rado se zgodi, da mlajši les obarvamo pretemno, in kadar se, je potrebno znova začeti od začetka.

Kadar se novejši in starejši kosi pohištva barvno ujemajo, prilagajanje ni potrebno. Sicer začnemo na novem lesu s svetlejšimi toni kot na starejšem, belimo pa le, če je to nujno potrebno. Prilagajanje barve mora potekati hitro, še posebej, če delamo na večjih površinah. Nove dele pohištva lahko tudi dimimo. Če to ni mogoče, se s pomočjo priložene tabele odločimo za primerno osnovno lužilo.

Ko dosežemo želen osnovni odtenek, moramo plast lužila fiksirati s tanko plastjo šelaka. Na posušeni šelak nanesemo lužilo v barvi, ki se ujema z barvo starejših delov pohištva. Tudi plast lužila, s katerim smo določili nianso, fiksiramo s šelakom. Če se pojavijo nepravilnosti, jih lahko zakrijemo z barvami na vodni osnovi. Uporabimo čopič in barvo nanesemo z nežnimi pritiski, nikakor pa ne z dolgimi potegi. Barvo fiksiramo s šelakom. Čopič lahko podrgnemo v milo in tako povečamo prekrivno sposobnost barve.

Zadnji korak je potemnitev nekaterih in posvetlitev drugih delov; tako dosežemo videz »umazanosti« in obrabljenosti. »Umazanost« dosežemo tako, da zmešamo nekaj belega kleja in nekaj kapljic vode. Temu dodamo nekaj črnega barvnega prahu ter nekaj barvnega prahu v odtenku pohištva. Na nove kose pohištva naneseemo mešanico ter jo s krpo narahlo obrišemo, da dobimo zabrisano obarvanost. Pazimo, da je obarvanost enakomerna. Mešanica pusti na lesu belo oblogo, ki pa po obdelavi s šelakom ali voskom izgine. Obdelana mesta lahko narahlo zbrusimo z brusnim papirjem.

Obrabljenost dosežemo tako, da na nove kose pohištva s čopičem »prerišemo« lise s starejših kosov. Vendar pazimo, da ne pretiravamo – več manjših lis deluje bolj prepričljivo.

Po končnem voskanju oz. prekrivanju s šelakom pohištvo zgladim s finim brusnim papirjem ali jekleno volno.

6 Imitiranje od starosti poškodovanega premaza

Pri restavraciji pohištva morami čim bolj zakriti popravljena mesta, prvotni od starosti poškodovani premaz pa primerno prilagoditi in strukturirati. Restavrator lahko to stori na več načinov in pri tem uporabi različna lužila, premaze in polirna sredstva.

Barve in laki (tudi firnež) so barvila in pigmenti, razredčeni v razredčilu. Restavrator bi jih moral znati sam zmešati. Večino starih in obrabljenih premazov in lakov lahko sami zmešamo, če poznamo recepte.

Barve

Hitro sušečo se osnovno barvo lahko zmešamo iz barvnega prahu, kleja in vode. Več vode, kot dodamo, bolj je barva tekoča. Površine morajo biti pred nanosom razmaščene, nanos pa suh, preden površino obdelamo z jekleno volno. Takšno barvo naneseemo s čopičem ali krpo. Če želimo doseči matirano površino, jo obdelamo z jekleno volno ter jo premažemo s šelakom in voskom.

Lak in firnež

Šelak je zelo hitro sušeč se izdelek iz smole, ki ga lahko uporabimo za imitiranje gladkih in debelih nanosov laka ali lepljivih nanosov premazov. Majhni količini šelakove politure dodamo alkoholno lužilo, ki smo ga raztopili v gorilnem špiritu. Mešanico postavimo na sonce, da se zgosti. Za površinske strukture lahko primešamo moko iz plovca. Če mešanico nanašamo s čopičem, pustimo, da se posuši. Prevleka mora biti svetla, lesketajoča se in neenakomerna. Na krpo nakapljamo nekaj polirnega špirita in z njo zdrgnemo površino. Tako zgladimo nepravilnosti. Na nekaterih drugih mestih lahko poskusimo s poliranjem posnemati starejše poškodbe pohištva.

Nagubana površinska struktura

Gube na površini dosežemo tako, da na še ne strjeno osnovo (npr. na lak ali firnež) naneseemo hitro sušečo se prevleko (npr. šelak). Gubasto površino dobimo tudi, če na svežo plast šelaka usmerimo tok toplega zraka.

Starost in preperevanje

Saje/čad, ki ga zmešamo z vodo in v večjih količinah naneseemo na neobdelan les, da materialu siv in preperel videz, ki je najbolj očiten na sveže razrezanem lesu. Ko voda izhlapi, moramo površino dobro obrisati s krpo za prah. Ta način je najbolj praktičen za obarvanje zadnjih sten komod in omar.

Starost in nečistoče

Dober način, kako hitro postarati spodnji del pohištva, je tudi naslednji. Pohištvo obrnemo in površino novega lesa prebarvamo z delno prekrivno PVAC barvo, ki naj se posuši. Na starejšem pohištvu ugotovimo najprimernejši barvni ton. Iz vode in akvarelnih barv zmešamo tekoč premaz, ki mu dodamo nekaj PVAC lepila. V posodi zberemo nekaj betonskih drobcev in prahu, pajčevin in raztrgan časopisni papir. Na spodnjo stran pohištva naneseemo premaz ter nanj (dokler je še vlažen) razporedimo pajčevine, betonski prah in časopisni papir. Potem postavimo pohištvo pokonci in pustimo, da se posuši.

7 Premazi in politure

Pogoji za delo

Delavnica mora biti čista, topla, svetla in v njej ne sme biti prepiha. Če se v njej hkrati odvijajo še druga dela, je (še posebej za delo s firnežem in lakom) pametno izdelati zaščitno kabino. Če ogrevanje deluje le čez dan, je dobro začeti z delom zgodaj zjutraj, da se lahko premazi do večerne vlage in hladu posušijo.

Priprave

Pohištvo mora biti suho, čisto in razmaščeno. Vse prejšnje priprave lesa morajo biti zaključene.

Izbira premaza

Pri izbiri premaza moramo biti pozorni na več dejavnikov. Če je pohištvo, ki ga obdelujemo, antično, moramo temu primerno izbrati tudi premaz. Pred očmi imejmo namembnost pohištva, ki ga obdelujemo; jedilna miza mora na primer zdržati višje temperature posod s hrano in razlite alkoholne pijače (v tem primeru pred šelakom naneseemo še plast firneža). Če

je površina nekega kosa pohištva mehka, uporabimo namesto trdnega sredstva raje elastičen premaz.

8 Šelak

S šelakom dosežemo trden in sijoč premaz, ki je občutljiv na vodo, toploto in alkohol. Hitro se opraska in se lahko zaradi udarca nekoliko obarva. Hitro se suši, je prozoren in je dobra podlaga za površinsko obdelavo z voskom.

Šelak je na voljo raztopljen v industrijskem alkoholu za potrebe mizarstva. V takem stanju je zelo vnetljiv in ga je priporočljivo hraniti stran od ognja. Če dlje časa hranimo odprto embalažo, del alkohola izhlapi, zato ga je potrebno pred ponovno uporabo doliti.

Šelak je na voljo v več barvah:

- politura v barvi jantarja, ki svetel lužen les obarva v toplih barvah;
- politura v rjavi barvi se uporablja za obdelavo temnejšega pohištva;
- politura v beli barvi je beljen šelak za uporabo na svetlem in beljenem lesu;ž
- prozorna politura je brez barve in zelo primerna za prilagajanje novega lesa staremu;
- politura v črni barvi se v povezavi s črno anilin barvo uporablja za obarvanje lesa.

Celotno barvno lestvico lahko dobimo z dodajanjem majhne količine alkoholnega lužila.

Hranjenje šelaka

Šelak hranimo v plastičnih ali steklenih vedrih in posodah. Pred uporabo ga prestavimo v manjše vedro, ki ga pokrijemo s pokrovom. V pokrov naredimo luknjo za čopič, da se šelak med uporabi ne strdi. Če ga hranimo dlje časa, ga moramo razredčiti s špiritom.

Nanašanje s čopičem

Uporabimo redkejši čopič s premerom 75 mm. Čopič potopimo v šelak in ga nanesemo na rob obdelovane površine. Začnemo na širini 10 cm od roba in nanašamo v smeri vlaken. Nato čopič odmaknemo malo stran od mesta, kjer smo začeli, ter postopek ponovimo tako, da nanašamo do tam, kjer smo prej končali (slika str. 230). Na ta način nanesemo na površino kar najmanj šelaka. Drugi nanos lahko začnemo, ko se čopič, ki smo ga potopili v šelak, ne prijema na že naneseno plast. Po navadi nanesemo tri sloje šelaka. Pustimo, da se sušijo vsaj štiri ure, nato zbrusimo z jekleno volno v smeri vlaken. Ko na površino nanesemo še vosek, dobi ta gladek in lesketajoč se sijaj.

9 Francoska politura

Za to metodo uporabljamo šelak, ki je občutljiv na vodo, toploto in alkohol. Uporaba te metode zahteva potrpljenje in izkušnje.

Material

Za hranjenje polirnih blazinic potrebujemo steklene kozarce z pokrovi, za šelak in barvne odtenke pa nekaj manjših stekleničk s pokrovi. Polirne blazinice so kosmi vate brez ovoja iz blaga, imenujejo se tudi čistilne blazinice. V pokrovi stekleničk za šelak sta navadno dve luknjici: ena za praznjenje in druga za prezračevanje. Kadar stekleničk ne uporabljamo, luknjice prekrijemo s plastično folijo.

Potrebujemo še polirno vato, fino laneno ali bombažno krpo, skodelico prahu iz plovca in mineralno olje.

Priprava materiala

V stekleničke nalijemo šelak v izbranih barvnih tonih, v eno pa 50-odstotno mešanico šelaka v rjavi barvi in polirnega alkohola – to stekleničko jasno označimo. Iz petih ali šestih kosmov vate (dolžina roba okoli 20 cm) pripravimo krpo za nanos šelaka. Na krožnik nakapljamo nekaj šelaka v rjavi barvi in vanj potopimo vato. Nato jo ožamemo in pustimo, da se posuši. Po zgornji skici naredimo krpo za nanašanje (str. 232).

Polirna tehnika

V pokrovček od steklenice nalijemo malo mineralnega olja in ga postavimo v bližino obdelovane površine.

Zapiranje por

Na gornji strani odpremo polirno blazinico in vanjo nalijemo šelak in z njo pritisnemo na papir, da je nanos šelaka enakomeren. Nanašamo v smeri vlaken. Da šelak prodre globoko v pore, je potreben pritisk. Nanesemo lahko še en ali dva sloja. Ko je nanašanje končano in šelak suh, površino zgladimo z brusnim papirjem in jo obrišemo s krpo do čistega.

Premaz

Ponovno napolnimo polirno blazinico, prste pomočimo v mineralno olje in nakapljamo nekaj kapljic na obdelovano površino. Z lahnimi krožnimi gibi z blazinico razmažemo olje (str. 233). Blazinica zdaj lažje drsi. Med kroženjem dodamo še nekaj olja, da blazinica pusti oblakasto sled. Če začne blazinica drseti, moramo s čisto krpo obrisati presežek olja. Z delom nadaljujemo, dokler niso pore zapolnjene in je sloj politure enakomeren.

Poliranje premaza

S finim brusnim papirjem površino natančno zbrusimo, napake prekrijemo z voskom.

Blazinico napolnimo s šelakom in jo ovijemo s krpo, da dobimo čistilno blazinico. Obdelovano površino poškropimo z oljem in blazinico premikamo s krožnimi gibi. Ne pozabimo na robove in vogale. Med delom premikamo blazinico v obliki osmice, nato pa še od vrha proti dnu; pri robovih gibe zmanjšamo in zgostimo (str. 234). Površina postaja gladka in sijoča. Ko se nanos posuši, pred naslednjim zbrusimo površino z brusnim papirjem. Po navadi zadostujejo tri plasti.

Poliranje

Posebno čistilno blazinico napolnimo z mešanico šelaka in polirnega alkohola. Z njo hitro in narahlo premažemo površino – najprej s krožnimi gibi, nato v osmicah in za konec v ravnih črtah. Delamo, dokler ni blazinica suha in ne odstranimo oblakastih sledi.

Z drugo posebno čistilno blazinico, iz katere smo izprali šelak, bomo površino polirali. Nanjo nakapljamo nekaj gorilnega špirita in jo zavijemo v bombažno krpo. Z gladkimi in nihajočimi gibi poliramo površino, da odstranimo ostanke olja in poliramo nanos šelaka. Pustimo, da se pred matiranjem vsaj 24 ur suši.

Matiranje

Premaz, ki je preveč sijoč, lahko matiramo. Zelo fino jekleno volno potopimo v vosek in površino nalahno zdrgnemo v smeri vlaken. Površino lahko tudi potresemo s prahom iz plovca in jo zdrgnemo z mehko ščetko v smeri vlaken. Mesta, ki jih ne želimo matirati, prekrijemo.

10 Površinska obdelava okrasnih delov pohištva

Površinska obdelava okrasnih profilov prinaša določene težave, zato je ena boljših rešitev nanos osnovnega premaza iz firneža ter odstranitev le-tega s čistilno blazinico in šelakom.

Les, kot je pri francoski polituri običajno, lakiramo s polirnimi blazinicami, ki jih napolnimo s šelakom. Na površino nanesemo eno plast kvalitetnega firneža. Nato s kosom polirne vate iztisnemo šelak in ga osušimo s krpo. Na vato damo nekaj politure, mineralno olje in ščepec prahu iz plovca. Mešanico vtremo v površino. Prah dvigne lesna vlakna, politura pa les posvetli in mu doda lesk. Če vata preveč drsi, smo uporabili preveč olja. Če smo uporabili preveč šelaka, se vata prijemlje na površino. Končni lesk damo površini tako, da jo zdrgnemo s čisto čistilno blazinico.

11 Površinska obdelava struženih kosov

Pri struženju se pokaže veliko čelnega lesa, zato je luženje težavno. Uporabimo lahko šibkejšo lužilo od tistega, ki smo ga uporabili na ravnih površinah. Pred nanašanjem kemičnih ali vodnih lužil les navlažimo z vodo in ga zbrusimo z brusnim papirjem.

Struženi kos pustimo na stružnici ali ga provizorično vpnemo. Med nanašanjem lužila s krpo struženi kos sučemo. Kjer so v lesu ležeče letnice, naneseemo malo več lužila, a pazimo, da se to ne vpije v čelni les. Ko je lužilo suho, ga zbrusimo z brusnim papirjem. Nato ga lahko zatesnimo z nanosom šelaka, ga zbrusimo in povoskamo.

Šelak pustimo, da se posuši, in ga rahlo zbrusimo z brusnim papirjem. Svetlejša mesta popravimo z alkoholnim lužilo, ki mu po potrebi primešamo malo vode. S polirno blazinico na vrteč se obdelovanec naneseemo šelak, ko se posuši, postopek ponovimo. Zbrusimo z brusnim papirjem.

Končno poliranje poteka kot pri francoski polituri, le da pri zadnjem nanosu namesto 50-odstotne mešanice uporabimo mešanico 75 odstotkov šelaka in 25 odstotkov špirita. Špiritu, v katerega pomakamo čistilne blazinice, dodamo 25 odstotkov šelaka. Čistilne blazinice namesto z bombažno krpo prekrijemo s pralnim usnjem ter tako dosežemo enakomernejši sijaj.

12 Firnež

Firnež da jasen in vzdržljiv premaz, ki je idealen za mize in vse vrhnje površine, ki so veliko v uporabi.

Material

Na voljo je več vrst firneža, ki imajo na embalaži izpisano navedbo količine in navodila za uporabo. Teh se je vedno treba strogo držati.

Hramba

Firnež hranimo in nanašamo v toplem in suhem prostoru. Pokrov embalaže mora biti vedno dobro zaprt, prav tako embalaže pred uporabo ne smemo pretresati, da se mehurčki zraka ne bi prijeli na čopič in uničili izdelka.

Čopič

Čopiče hranimo viseče v stekleničkah s firnežem. Če jih hranimo v terpentinu, jih moramo pred uporabo temeljito osušiti. Novi čopiči puščajo na obdelovani površini vlakna in niso uporabni.

Priprava

Površino obrišemo s krpo, okrasne profile v kotih izpraskamo z leseno palčko, preden jih obrišemo. Na mastna mesta naneseemo razredčen šelak, da ne bi olja in maščobe prodrle v firnež. Pustimo, da se posuši.

Nanašanje firneža

Delavnica mora biti topla in čista ter varna pred prepihom, obdelovani kos pohištva naj stoji vodoravno. Čopič potopimo v firnež in ga počasi nanašamo pod kotom v smeri vlaken, da se premaz enakomerno steka po čopiču na površino. Če čopič premikamo prehitro, bodo v nanosu nastale nepravilnosti. Ko se čopič sprazni, ga ponovno napolnimo in nadaljujemo. Plast naj ne bo predebela.

Ko se prva plast posuši, jo zbrusimo z brusnim papirjem, jo obrišemo in prekrijemo z drugo plastjo. Biti moramo pazljivi, saj je firnež na otip morda videti suh, a je v notranjosti še moker. Po navadi zadostujejo tri plasti firneža. Če na lesu še ostanejo nepravilnosti (mesta s povečano poroznostjo, ki popijejo firnež), jih obdelamo s čistilno blazinico in šelakom. Dodamo dodatno plast firneža.

Poliranje

Firnež se mora sušiti vsaj 48 ur, da se lahko popolnoma strdi. Nato ga s čistilnimi in polirnimi blazinicami poliramo, da dosežemo visok sijaj.

Obrabljene in neravne površine

Obrabljene in neravne površine zbrusimo s fino jekleno volno. Obdelavo nadaljujemo najprej s počasi sušečim se voskom, nato s tršim.

Gladke in ravne površine

Površine zbrusimo s finim brusnim papirjem v smeri vlaken. Poliramo s krpo iz filca in polirno kremo. Za končni sijaj uporabimo mehak vosek.

13.9 Težave s firnežem

13.9.1 Firnež se ne strdi

Vzrok je lahko v tem, da skozi plast premaza pronica olje oz. vlaga. Premaz moramo odstraniti in površino pustiti, da se posuši. Nato nanesemo dve plasti šelaka, ko se posušita, pa še plast firneža. Če se pronicanje olja zopet pojavi, je površino potrebno lužiti. Ko se posuši, nanesemo nekaj plasti šelaka in firnež.

13.9.2 Gube in lise

Nastanejo, kadar firnež ni enakomerno porazdeljen; če jih odkrijemo dovolj hitro, jih lahko s čopičem še popravimo. Sicer pustimo, da se premaz posuši, in površino zbrusimo z brusnim papirjem.

13.9.3 Mrtva mesta

Firnež na mestih s širokimi letnicami pronica v les in ga ni več mogoče videti. S predhodno zapolnitvijo por s plastjo šelaka se lahko temu izognemo.

13.9.4 Nastajanje odprtín

Obstaja več vzrokov:

- odprtín v lesu nismo zatisnili; odstranimo premaze in naneseemo plast firneža;
- čopič vsebuje terpentín; površina naj se posuši, nato jo z brusnim papirjem zbrusimo ter z drugim čopičem naneseemo novo plast firneža;
- čopič smo po površini premikali prehitro; s tankim čopič odprtine napolnimo s firnežem, suho površino zbrusimo z brusnim papirjem ter po potrebi naneseemo dodatno plast firneža;
- mastna mesta ne vpijejo firneža; premaze odstranimo, površino operemo z milnico, pustimo, da se posuši, in naneseemo novo plast firneža.

13.9.5 »Cvetenje« lesa

Firnež potrebuje za sušenje toplo mesto – tako tudi preprečimo nastajanje belih oblog pod premazom. Kadar cvetenja ne moremo preprečiti, lahko poskusimo površino osvežiti s primernim sredstvom. Če ne deluje, moramo premaz odstraniti in začeti znova.

13.9.6 Luščenje

Firnež se lušči, kadar se ne drži pravilno podlage (vzrok je lahko v slabih sredstvih za zatesnitev por). Premaz odstranimo in začnemo znova.

14 Laneno olje in firnež

Tak premaz je izredno trden in vzdržljiv, postopek pa zelo zamuden. Je odporen proti vročini in alkoholu, pa tudi proti praskam in obrabljanju.

Priprave

Potrebujemo surovo laneno olje, terpentín in kvaliteten firnež. Pripravimo mešanico iz 20 % firneža, 50 % lanenega olja in 30 % terpentina. Mešanico ogrejemo v vodni kopeli ter jo še toplo naneseemo s čopičem.

Priprava površine

Mešanica prodre v pore in jih strdi. Zatiskanje por zato odpade, saj bi to oviralo vpijanje olja. Če želimo pohištvo obarvati, ga pred postopkom dimimo ali lužimo z vodnimi ali alkoholnimi lužili (oljna lužila niso primerna).

Nanašanje

Po nanosu pustimo, da se vroča mešanica vpije, presežek pa obrišemo. Drugo krpo oblikujemo v blazinico in površino krepko zdrgnemo, dokler se mešanica popolnoma ne vpije v les. Nato površino nekaj dni pustimo, da se posuši. Naslednje nanose nanesemo na enak način.

Namig

Težko je vedeti, kako dolgo bo trajal proces površinske obdelave. Ta čas je odvisen od poroznosti lesa, temperature mešanice in odstotka firneža. Sušenje posameznih plasti traja okoli 48 ur. Če mešanici dodamo večji odstotek firneža, se čas sušenja sorazmerno skrajša, a je končni videz izdelka lahko precej drugačen.

Usklajevanje novih in starih delov pohištva

Dele moramo med seboj uskladiti, še preden začnemo z nanašanjem mešanice. Ne uporabljamo oljnih lužil, saj bi se lahko barva pri nanašanju premaza spremenila ali celo izginila. Boljša izbira so kemična lužila ali dimljenje lesa.

15 Vosek

Voščeni premazi

Lepota voščenih premazov se z leti večja, saj se z vsakim novim nanosom in osvežitvijo premaza poveča lesk prejšnje plasti. Vosek se preprosto nanaša, vzdržuje in osvežuje, a se hitro umaže in je izpostavljen poškodbam zaradi vročine in vode.

Priprava površine

Površine, ki jih bomo voskali, zbrusimo z brusnim papirjem, prilagajanja barve morajo biti zaključena. Oljna lužila se morajo pred nanosi voska nekaj dni sušiti. Pri nanašanju voska moramo poskrbeti za ustrezno zračenje.

Na zbrušeni les nanesemo najprej plast počasi sušечеga se voska, ki je lahko tudi obarvan, da daje vtis temnejše podlage. Pri nanašanju voska ne varčujemo, pazimo na enakomernost. Presežek voska obrišemo in pustimo, da se vsaj eno uro suši. Nato postopek ponovimo. Površina je po voskanju videti nekoliko temnejša in matirana. Z vsakim nanosom obarvanega voska je to še bolj očitno. Ko dosežemo zelen odtenek, površino poliramo do visokega sijaja.

Hitro sušечи se vosek nanesemo v majhnih količinah, površino obrišemo s krpo, ki ne pušča vlaken. Površino obdelujemo po vnaprej določenem vzorcu: vosek nanesemo z blazinico in presežek takoj obrišemo s krpo.

Poliranje

Ročni vrtalni stroj s polirno šipo je kot nalašč za to delo. Polirno šipo premikamo po površini v smeri vlaken, najprej v kratkih, nato v dolгих potegih. Sledi poliranje so na površini vidne; odstranimo jih lahko z mehko krpo v smeri vlaken.

Okrasni deli

Te dele lahko poliramo z zunanjim robom polirne šipe ali z mehko krtačo za čevlje.

Rezbarije

V površino s tršo krtačo za čevlje, na težje dostopnih mestih pa s staro zobno krtačko, vtremo tanko plast voska, ki se ne sme zbirati v drobnih udrtinah. Poliramo z mehko krtačo za čevlje.

Struženi deli

Z blazinico ali trakom iz blaga nanesemo počasi sušечи se vosek. Poliramo s trakom iz blaga (str. 240).

Zatiskanje in voskanje

Pri svetlih lesovih in obrabljenih kosih pohištva bo morda potrebno, da površine pred nadaljevanjem obdelave premažemo z beljenim šelakom. Zelo svetle vrste lesov premažemo s tanko plastjo in jih, ko se posušijo, zbrusimo s fino jekleno volno. Za temnejše lesove uporabimo temnejši šelak. Poliramo s hitro sušечim se voskom.

Antični in polirani kosi pohištva

Pri takem pohištvu ne smemo uporabiti sredstev, ki hkrati čistijo in polirajo. Za že voskano pohištvo ne uporabljamo hitro sušечih se voskov, temveč počasi sušече se.

S krpo nanesemo počasi sušeči se vosek v tanki plasti na površino. Ne pozabimo na kote in robove. Odvečni vosek obrišemo. Ko se vosek strdi, pričnemo polirati. Začnemo počasi in rahlo pritiskamo, ko pa se začne pojavljati sijaj, delamo hitreje in močneje.

Težave z voskanjem

Največkrat se zgodi, da vosek razpade ali se razkroji. Mesta, ki jih je prizadela vročina ali so zbledela zaradi sončne svetlobe, lahko popravimo tako, da jih zdrgnemo s terpentinom in nanesemo novo plast voska. Kjer smo nanesli terpentin, se lahko pojavi temnejše obarvanje lesa. Izgine, če mesto poliramo s hitro sušečim se voskom.

16 Lastnosti premazov

Šelak

Svež nanos šelaka je bister, prozoren in tanek. Francoska politura je steklena in brez sledi čopiča ali brusnega papirja.

Noben od teh dveh premazov na dolgi rok ne ostane nepoškodovan, saj je šelak izpostavljen zunanjim vplivom. Pod vplivom toplote razpade in tvori neprozorne lise. Voda, ki dlje časa stoji na površini, pusti bele, polprozorne lise. Praske so vidne zaradi rumenih, odluščenih robov. Če na s šelakom premazano površino starejšega pohištva kanemo kapljico špirita, postane premaz na tistem mestu mehak in brez sijaja.

Firnež

Firnež tvori trden in vzdržljiv premaz, ki se kopiči tam, kjer so bili potegi s čopičem močnejši. Premaz se težje poškoduje in opraska, če smo izbrali firnež z elastičnimi lastnostmi. Če na firnež kanemo kapljico terpentina, bo premaz postal mehak.

Vosek

Zbledel premaz lahko osvežimo tako, da ga zdrgnemo s krpo, na katero smo nalili malo terpentina. Premaz iz voska se hitro poškoduje, lahko ga spraskamo z nohti. Pod vplivom vročine se stopi oz. razpade v drobljivo snov.

Nitrolak

Premaz iz nitrolaka je trd in se težko poškoduje. Uporabljamo ga za moderno pohištvo, ker ustvari steklu podobno površino. Odporen je na terpentin in špirit, ne pa tudi na razredčilo za nitrolake.

Firnež in laneno olje

Zbledela in umazana mesta lahko osvežimo tako, da površino zdrgnemo s terpentinom in lanenim oljem. Velik del politure se nahaja pod površino lesa. Plast je videti tanka.

Poškodovano mesto zdrgnemo z vlažno gobo za posodo (iz jeklene volne) in nanj nanesimo kuhano laneno olje.